La plata de Prades, el Baix Camp, Tarragona, Catalunya. Del Cros Maior a les mines "Gallarda" i "Primera"

Joan Abella i Creus
Grup Mineralògic Català
Sabadell, Espanya
joanabellacreus@gmail.com

RESUM

El jaciment argentífer de Prades (Tarragona, Catalunya) és un exemple paradigmàtic d'explotació minera plurisecular condicionada pels cicles econòmics i polítics. A partir de l'anàlisi de documentació medieval de l'Arxiu Ducal de Medinaceli s'acredita la seva activitat continuada entre el 1399 i el 1407, sota titulars vinculats al Comtat de Prades. Aquest jaciment aporta a més una prova fefaent que la clorargirita va ser una de les menes de plata efectivament explotades a Catalunya durant l'edat mitjana, un fet fins ara escassament documentat. Evidències materials -una ferradura de bou dels segles XIV-XV, una petita enclusa de tradició escandinava i un ganivet miner datat entre el 1540 i el 1580- apunten a episodis d'activitat previs a la documentació escrita i a una reexplotació al segle XVI, interrompuda per la irrupció de la plata colonial americana. El segle XIX, els germans Vilalta van registrar les mines "Primera" i "Gallarda", l'activitat de les quals va cessar definitivament arran del descobriment del Comstock Lode (Nevada, 1859). L'estudi mineralògic identifica com a mineral majoritari la clorargirita amb elevat contingut en brom -varietat embolita, Ag(Cl,Br)-, la composició de la qual reflecteix l'empremta de fluids salins d'origen evaporític mesozoic. Destaca, també, la primera identificació d'hidroxilpiromorfita a la península ibèrica. El model genètic proposat integra la mobilització supergènica de la plata a partir de minerals associats a sulfurs i carbonats de ferro, amb precipitació *in situ* en un ambient oxidant i halogenat.

PARAULES CLAU

plata, Prades, clorargirita, embolita, hidroxilpiromorfita, mineria medieval.

ABSTRACT

The silver mine of Prades (Tarragona, Catalonia) is a prime example of centuries-long mining activity shaped by economic and political cycles. Analysis of medieval documents from the Medinaceli Ducal Archive confirms its continuous operation between 1399 and 1407, under owners linked to the County of Prades. This mine also provides conclusive evidence that chlorargyrite was one of the silver ores actually mined in Catalonia during the Middle Ages, a fact that has been poorly documented until now. Material evidence—a 14th-15th century ox horseshoe, a small anvil of Scandinavian origin, and a miner's knife dated between 1540 and 1580—points to periods of activity prior to written records and to renewed exploitation in the 16th century, interrupted by the influx of colonial silver from the Americas. In the 19th century, the Vilalta brothers registered the Primera and Gallarda mines, whose activity ceased definitively following the discovery of the Comstock Lode (Nevada, 1859). The mineralogical study identifies chlorargyrite with a high bromine content—the embolite variety, Ag(Cl,Br)—as the predominant mineral, its composition reflecting the influence of saline fluids of Mesozoic evaporitic origin. Also noteworthy is the first identification of hydroxylpyromorphite in the Iberian Peninsula. The proposed genetic model integrates the supergene mobilization of silver from minerals associated with iron sulfides and carbonates, with in situ precipitation in an oxidizing and halogenated environment.

KEYWORDS

silver, Prades, chlorargyrite, embolite, hydroxylpyromorphite, medieval mining.

Abella Creus, Joan (2026): «La plata de Prades, el Baix Camp, Tarragona. Del Cros Maior a les mines "Gallarda" i "Primera"». *Mineralogistes de Catalunya*, vol. 16, núm. 3 (2026-1), pp 87-98.

INTRODUCCIÓ

De vegades, l'afirmació que Catalunya no és un país amb tradició minera s'ha difós per uns pocs i s'ha arrelat a l'imaginari col·lectiu de molts. Però la veritat pot resultar tossuda i les proves, irrefutables.

Es coneixen diversos milers de jaciments minerals a Catalunya i encara més concessions que es van delimitar des de mitjans del segle XIX i, al meu parer, queden molts jaciments ocults per a redescobrir que ens permetran conèixer millor el nostre passat miner, atès que els nostres ancestres miners, des del neolític fins ben entrat el segle XVIII, habitualment, en finalitzar l'explotació, emplenaven els espais subterranis amb runes i materials sobrants. L'objectiu era tornar el terreny al seu ús original, principalment agrícola i ramader, que